

REPERE didactice MODERNE

Revistă educațională națională

Nr. 4 / APRILIE 2014

mecAtrin
Brașov, 2014

RDM

REPERE didactice MODERNE

Revistă educațională națională

Nr. 4 / Aprilie 2014

EDITURA

mec **trin**

Brașov, 2014

REPERE DIDACTICE MODERNE
*a fost înregistrată de Biblioteca Națională a României, a primit
codul de identificare ISSN 2344 – 696X
și se supune prevederilor Legii Depozitului Legal (Legea 111/1995)*

Redactor șef:

PROF. DR. CARMEN TUGUI

Redactori:

PROF. UNIV. DR. GABRIELA MUNTEANU

PROF. MASTERAND LILIANA DANIELA PISTOL

Colaboratori:

PROF. BÎRGU MARIA - BACĂU

PROF. GRIGORAȘ IONICA - BACĂU

PROF. SĂLĂJAN-ȘTEF SIMINA-FLORICA – SATU MARE

PROF. PRUNCUȚ DANIELA - BIHOR

PROF. SMARANDA LĂCRĂMIOARA – PIATRA-NEAMȚ

PROF. MANOLE ANDREEA IRINA - IAȘI

*Reproducerea parțială sau integrală a conținutului acestei publicații se face
numai cu acordul autorilor și/sau a Colectivului de Redacție*

Doritorii pot trimite materiale spre publicare în condițiile specificate
pe www.reperedidacticemoderne.com. Pentru informații suplimentare:
tuguicarmen@gmail.com, carmen.tugui@yahoo.com sau la
telefon 0747.722.940

Autorii își asumă responsabilitatea pentru afirmațiile cuprinse în lucrările lor.

Coperta: Bianca OSNAGA
Tehnoredactare: Cornelia CATRINA
Grafica: Carmen TUGUI

EDITURA
mecAtrin

www.editura.mecatrin.ro

Tel.: 0727 535 298

Tudor Arghezi – între credință și tăgadă - studiu de specialitate -

Autor: profesor Daniela PRUNCUȚ

Liceul Tehnologic Sanitar „Vasile Voiculescu”, Oradea, județul Bihor

Motto: „Ispitele ușoare și blajine
N-au fost și nu sunt pentru mine.”

Tudor Arghezi, *Psalm* (Sunt vinovat că am râvnit...)

Pentru a putea defini cât mai bine personalitatea lui Tudor Arghezi, aducem în atenție afirmația lui Tudor Vianu :*”De la Mihai Eminescu, lirica românească n-a cunoscut o altă realizare mai de seamă, marcată de o originalitate mai puternică și cu repercusiuni mai întinse asupra întregului scris literar al vremii, decât acelea legate de opera lui Tudor Arghezi.”*

Marele poet, prozator și gazetar, după adevăratul său nume Ion N. Theodorescu, este o personalitate marcantă a literaturii române, prin conceptele inovatoare adoptate în opera sa, precum estetica urâtului și poezia religioasă. *Psalmii* lui Tudor Arghezi ocupă un loc important în creația sa, acest fapt demonstrând preocuparea permanentă a autorului pentru problematica filosofică a relației omului cu Dumnezeu.

Originea *Psalmilor* arghezieni trebuie căutată în *Psaltirea* lui David, primul autor de scrieri religioase intitulate „psalmi”. Denumirea de “psalm” provine din cuvântul grecesc “psalms”, care înseamnă compunere poetică cu caracter de rugăciune, odă, imn. Dacă în psalmii biblici se întâlnește rugămintea, ascultarea sau supunerea în fața Atotputernicului, în *Psalmii* arghezieni se întâlnește revolta eului liric la adresa divinității. Așadar, există o contradicție între cele două tipuri de psalmi, o contradicție între omul Vechiului Testament, credincios și smerit și omul modern, pierdut în tumultul vieții cotidiene, care încearcă din răspuțeri să găsească un semn al prezenței lui Dumnezeu.

Poezia religioasă a lui Tudor Arghezi se inspiră din singurătatea omului ca ființă gânditoare. Sursa ei se află în permanenta căutare a unui Dumnezeu care refuză a se arăta și care determină o stare sufletească individualizată de permanenta pendulare între credință și tăgadă. Poetul acceptă și refuză succesiv existența dumnezeirii, trecând prin cele mai felurite și contradictorii stări de spirit pe această temă: *"Tare sunt singur, Doamne, și pieziș!/Copac pribeag uitat în câmpie./Cu fruct amar și cu frunziș/țepos și aspru-n îndârjire vie."*

În Psalmii săi, autorul exprimă o largă paletă de atitudini, stări și sentimente pe care acesta le simte în legătura sa spirituală cu Dumnezeu. În prima fază, eul liric se simte protejat al Divinității, înzestrat cu harul lirismului și în același timp, dezamăgit de lumea înconjurătoare care îi pare superficială, dominată de interese materiale și de setea de putere.

Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Ovid S. Crohmălniceanu și Nicolae Balotă îl așează pe Arghezi *între credință și tăgadă* (sau *între tăgadă și abdicare*). P. Constantinescu îl consideră însă cel mai mare poet religios al generației sale, iar N. Manolescu îl califică de-a dreptul ca „*poet nereligios*”, ceea ce este o exagerare, căci între a te manifesta uneori blasfemiator și a fi total nereligios este o diferență semnificativă.

Laurențiu Ulici nu e de acord cu această calificare de poet al *tăgădei*, dar îl consideră pe Arghezi iconoclast, în timp ce Roxana Sorescu se apropie mai mult de adevăr, considerând ca esențială, în lirica argheziană, căutarea stării de grație (de har): Arghezi este „*departe de pendularea*

unanim atribuită poetului între credință și tăgadă. O religiozitate împiedicată să se realizeze în transă mistică nu e mai puțin religiozitate și a căuta gemând nu înseamnă a nu crede. (...) Ceea ce imploră poetul e starea de har din care s-au născut psalmii cântărețului David, spiritualitatea în care dialogul cu Dumnezeu devine atitudine firească în restriște sau la bucurie”.

Toată revolta lui Arghezi e una manifestată împotriva lui Dumnezeu pentru că nu i-a dăruit și lui această revelație. Regăsim mereu în poezia sa versuri de genul acestora: *“Vreau să vorbești cu robul tău mai des. /.../ Când magii au purces după o stea, / Tu le vorbeai – și se putea. / Când fu să plece și Iosif, / Scris l-ai găsit în catastif / Și i-ai trimis un înger de povață – / Și îngerul stătu cu el de față. / Îngerii tăi grijeau pe vremea ceea / Și pruncul și bărbatul și femeia. / Doar mie, Domnul, veșnicul și bunul, / Nu mi-a trimis, de când mă rog, niciunul...”* (Psalm: Nu-ți cer un lucru prea cu neputință).

Într-un alt Psalm (*Tare sunt singur, Doamne, și pieziș!*), Arghezi aduce reproșuri Divinității: *“În rostul meu Tu m-ai lăsat uitării / Și mă muncesc din rădăcini și sânger. / Trimite, Doamne, semnul depărtării, / Din când în când, câte un pui de înger/ Să bată alb din aripă la lună/ Să-mi dea din nou povața Ta cea bună.”*

O poezie din categoria Psalmilor (*Ruga mea e fără cuvinte...*) vorbește foarte limpede (pe cât se poate de clar în limbajul frust și eliptic al liricii argheziene) despre cunoașterea lui Dumnezeu în mod revelațional, despre ieșirea din sine în mod extatic și vederea Lui cu ochiul duhului nematerial, pentru ca *“mintea mea să poată să-nțeleagă / Nengenunchiată firii de pământ”*. Pentru a ajunge însă la extazul duhovnicesc, este nevoie de o asceză neîntreruptă și de privegheri cu rugăciune în care *“Săgeata nopții zilnic vârful-și rupe / Și zilnic se-ntregește cu metal”*, care să ducă la curățirea inimii pentru a-L putea primi în casa și în foisorul sufletului: *“Sufletul meu, deschis ca șapte cupe, / Așteaptă o ivire din cristal, / Pe un ștergar cu brâie de lumină.”*

Aceste versuri sunt o foarte bună ilustrare a faptului că Arghezi este de neînțeles în afara tradiției isihaste și monastice pe care poetul o cunoștea în mod intim. *Săgeata nopții* este rugăciunea îndreptată cu stăruință către Dumnezeu în timpul privegheților de noapte ale monahului sau ale rugătorului. Această rugăciune se transformă în încordare totală a întregii ființe, concentrare care devine din ce în ce mai puternică pe măsură ce practica rugăciunii unifică mintea cu inima și puterile lăuntrice ale sufletului, așa încât *“zilnic vârful-și rupe / Și zilnic se-ntregește cu metal”*. Adică, în fiecare zi, nevoitorul observă că, rugându-se, sufletul și trupul lui slăbesc, obolesc, dar constată și o întărire interioară a

duhului său, prin care prinde curaj să meargă mai departe și să fie și mai stăruitor în rugăciune.

Sufletul care vede lumina lui Dumnezeu este ipostaziat prin metafora mistică a celor *șapte cupe* și prin cea a *ștergarului*, ultima fiind o variantă românească a *mahramei* în care trebuie să se imprime chipul lui Dumnezeu.

Dacă acesta este țelul și răsplătirea, adică vederea Domnului sau a Sfinților și Îngerilor Lui, în lumina Sa veșnică, pe de altă parte, povara poruncilor lui Hristos și renunțarea la plăcerile vieții i se par uneori lui Arghezi fapte prea greu de îndeplinit. Asceza e pentru el prea dificilă și prea îndelungată și resimte ca apăsătoare *“grelele porunci și-nvățăminte”* (Psalm: *Tare sunt singur, Doamne, și pieziș!*). Astfel de atitudini sunt regășibile în poezia sa, precum și alternanța între smerenie, recunoașterea neputinței și cântire. S-ar putea însă ca și stilul poetic arghezian să fie provocator de confuzii, adevăratele sentimente și tandrețea inimii lui fiind acoperite de vălul expresiei dure. Însă, fără a trăi extazul duhovnicesc și fără revelarea lui Dumnezeu în mod personal în viața sa, lumea, atât cea interioară cât și cea exterioară, este – ca și în cazul lui Bacovia și al lui Blaga – *“marele ocol”* și *“zarea mării stepe”* fără scăpare (Psalm: *Pribeag în șes, în munte și pe ape*).

Mitropolitul Bartolomeu Anania, care a stat o bună perioadă în preajma poetului, devenind un intim al casei sale, făcea câteva observații foarte pertinente asupra limbajului *corosiv* arghezian: *„Arghezi era, într-adevăr, slobod la gură, dar nu pentru a ofensa urechea interlocutorului; el vorbea asemenea țăranului care rostește cu naturalețe și candoare cuvinte și expresii altfel impudice. În raporturile sale directe cu semenii, Poetul vădea bun simț și, uneori, o politețe exagerată.”*

Deși a părăsit asceza și nevoința duhovnicească pentru orgoliul de a fi poet (chiar dacă nu acesta a fost motivul principal), Arghezi mărturisea într-un poem că resimțea chemarea către Dumnezeu ca pe vocația neamului său, că dorința unei vieți sfinte îi descoperea în sine arheologia spirituală a poporului său: *“Sufletul meu își mai aduce-aminte / Și-acum și nencetat, de ce-a trecut, / De un trecut ce mi-e necunoscut, / Dar ale cărui sfinte oseminte // S-au așezat în mine făr’ să știu.”* (Arheologie). Dacă Arghezi ar fi fost necredincios, nereligios, iconoclast, protestant, de unde atunci atâta suferință provocată de nevederea lui Dumnezeu, de unde atâta căutare îndurerată și implorare măcar a unei cât de *mici* epifanii? De ce își puna poetul toată nădejdea, chiar și după ieșirea din mănăstire, în mila providenței divine, de ce tot echilibrul lui interior și pacificarea lui

sufletească atârnau de această revelație, dacă era un spirit al *contrastelor*, un nihilist? Ce rost avea să caute și să mai aștepte, în afara mănăstirii, ceva ce caută în mod deosebit monahii în mănăstire sau în pustie?

Aluziile la “*pomii de rod cu gustul bun*” și la “*copacul Țepos și aspru-n îndârjire vie*” (Psalm: *Tare sunt singur, Doamne, și pieziș!*) sunt referințe categorice la starea lui spirituală, de rugător înaintea lui Dumnezeu, chiar și după ieșirea din mănăstire, pentru că *rodul* ascezei îndârjite este vederea extatică a luminii dumnezeiești. Neîmplinirea acestei dorințe fierbinți îl face să cârtească, să plângă, să acuze *neîndurarea* lui Dumnezeu, să amenințe cu părăsirea slujirii Lui, dar niciodată să-și ducă la îndeplinire amenințarea și să devină apostat.

Bibliografie:

Tudor Arghezi, *Versuri*, vol. I și II, prefață de Ion Caraion, Ed. Cartea Românească, București, 1980.

Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. II, Ed. Universală, București, 2003

Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*, ediția a II-a, Ed. Florile dalbe, București, 1995

Nicolae Balotă, *Opera lui Tudor Arghezi*, Ed. Eminescu, București, 1979

Șerban Cioculescu, *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi*, Editura Minerva, București, 1971

Pompiliu Constantinescu, *Tudor Arghezi*, Ed. Minerva, București, 1994

Tudor Arghezi, *Printre Psalmi*, ediție îngrijită, tabel cronologic și studiu introductiv de Roxana Sorescu, Ed. Art, București, 2010

Laurențiu Ulici, *Recurs*, studii critice, București, 1971.